

บทที่ 7 การเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง (Election) คือ การเลือกบุคคลไปทำหน้าที่แทน หรือการมอบหมายให้ผู้ถูกเลือกมีอำนาจดำเนินการ ใช้อำนาจนิติบัญญัติในนามของประชาชนและไปทำหน้าที่เลือกนายกรัฐมนตรีเพื่อไปใช้อำนาจบริหารในนามของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

รัฐธรรมนูญ ได้พัฒนาระบบการเลือกตั้งและปรับปรุงโครงสร้างทางการเมือง เพื่อส่งเสริมคนดี มีความสามารถ และสกัดกั้นคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ เพื่อให้ันักการเมืองที่มีความรู้ความสามารถ รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ และสุจริตเข้าสู่ระบบการเมืองมากขึ้น

การเลือกตั้ง จะมีความชอบธรรมก็ต่อเมื่อเป็นไปโดย

1. อิสระ (Free)

- ผู้เลือกตั้งมีความอิสระปลอดจากความกลัวอิทธิพล การข่มขู่ใด ๆ
- ปลอดจากความเห็นแก่เงินจ้างเงินทอง
- ปลอดพ้นจากความหลงผิดไปตามคำโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ

2. สุจริต (Without Fraud) ขึ้นอยู่กับ

- การบริหารจัดการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการเลือกตั้งทุกระดับ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยความซื่อตรง ไม่เลือกปฏิบัติ

- ผู้สมัครรับเลือกตั้ง นักการเมือง และหวัคະແນນ

3. เทียงธรรม (Fair) จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ

- การสนับสนุนที่ประชาชนและรัฐจะมีค่อนักการเมืองและพรรคการเมือง
- การรณรงค์ทางความคิด สร้างทัศนคติของสังคมต่อการเลือกตั้ง
- ความร่วมมือการสอดส่องดูแลและป้องปรามของประชาชน

- การตรวจสอบการเลือกตั้งขององค์กรเอกชน

การปฏิรูประบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มีสาระสำคัญ คือ

1. การทำให้การเมืองเป็นของพลเมือง โดยการเพิ่มสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการเมืองทุกระดับ
2. การทำให้ระบบการเมืองและระบบราชการมีความสุจริตและเที่ยงธรรมในการใช้อำนาจ และการเพิ่มอำนาจพลเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจในทุกระดับ ทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ นายกรัฐมนตรีมีภาวะความเป็นผู้นำ และรัฐสภามีประสิทธิภาพ

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ตามมาตรา 105 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ระบุว่าบุคคลผู้มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. มีสัญชาติไทย หากแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี
2. มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง และ
3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตการเลือกตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง และต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- 3.1 วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- 3.2 เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- 3.3 ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- 3.4 อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

หลักฐานแสดงตนเพื่อขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง คือ บัตรประจำตัวประชาชน (ที่หมดอายุก็ใช้ได้) หรือใบรับคำขอมีบัตรหรือเปลี่ยนบัตรใหม่ (ใบเหลือง) ที่ติดรูปถ่ายประทับตราเจ้าหน้าที่ หรือใบแทนใบรับคำขอมีบัตรที่ติดรูปถ่ายและประทับตราเจ้าหน้าที่

แต่บุคคลต่อไปนี้สามารถใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง โดยใช้หลักฐานที่กล่าวถึงข้างต้น หรือหลักฐานอื่นใดที่มีรูปถ่ายซึ่งทางราชการออกให้ก็ได้

1. พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นพระองค์เจ้าขึ้นไป
2. องคมนตรี
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้รับบำเหน็จบำนาญตามพระราชบัญญัติประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2542

4. ประธานกรรมการเลือกตั้ง ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และประธานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

5. กรรมการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

6. ทหารกองประจำการตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร

7. สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

8. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม

9. ผู้มีร่างกายพิการเดินไม่ได้ หรือเป็นใบ้ หรือตาบอดทั้งสองข้าง

10. ผู้มีอายุเกินเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

หน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

คนทั่วไปมักจะคิดว่าการเลือกตั้งเป็นสิทธิ จะไปใช้สิทธิหรือไม่ใช้สิทธิก็ได้ อันที่จริงรัฐธรรมนูญฉบับก่อนและฉบับปัจจุบัน ต่างก็ระบุว่า การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ เพียงแต่มาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีการบัญญัติที่ชัดเจนขึ้นว่า “บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควร ที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งได้ ย่อมเสียสิทธิตามกฎหมายบัญญัติ” และบางคนอาจจะคิดว่า หน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือ การไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งเท่านั้น แต่มีหน้าที่ที่สำคัญอื่น ๆ อีกคือ

1. 20 วันก่อนวันเลือกตั้ง ไปอ่านประกาศ ณ ที่ทำการ อบต.หรือที่ทำการ ผู้ใหญ่บ้านว่า เราอยู่หน่วยเลือกตั้งใด (ส่วนใหญ่ใช้หมู่บ้านเป็นหน่วยเลือกตั้ง) ที่เลือกตั้งอยู่ที่ใด เรามีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่

2. 15 วันก่อนวันเลือกตั้ง เข้าบ้านจะได้รับแจ้งรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่ในทะเบียนบ้านของคุณ

3. ไม่น้อยกว่า 10 วันก่อนวันเลือกตั้ง หากข้อตกหล่นไปให้ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง (กกต.เขต)

4. ไม่น้อยกว่า 10 วันก่อนวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเพื่อให้ถอนชื่อผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งออกจากบัญชีรายชื่อ

5. จนถึงวันเลือกตั้ง เข้าบ้านสามารถนำหลักฐานทะเบียนบ้านมาแสดงเพื่อให้ถอนชื่อบุคคลที่ปรากฏชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าอยู่ในทะเบียนบ้านของคุณ แต่แท้จริงไม่ได้อยู่ในทะเบียนบ้านของคุณ

6. ไม่น้อยกว่า 7 วันก่อนวันเลือกตั้ง ให้มาแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปลงคะแนนเลือกตั้งต่อบุคคลที่แต่งตั้งโดย กกต.เขต หรือทำเป็นหนังสือและมอบหมายให้บุคคลใดไปยื่นก็ได้

7. หลังวันเลือกตั้ง 30 วัน คณะกรรมการเลือกตั้ง ประกาศรายชื่อผู้ไม่ลงคะแนนไม่ได้แจ้งเหตุอันควรตามข้อที่ 6 เพื่อให้ผู้ไม่ไปลงคะแนนมาแจ้งเหตุภายใน 60 วันนับแต่วันประกาศ คราวนี้ถ้าไม่ไปแจ้งเหตุอันควร จะต้องเสียสิทธิตามกฎหมายบัญญัติ

การเลือกตั้งสำหรับผู้อยู่นอกเขตเลือกตั้ง

มาตรา 105 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งย่อมมีสิทธิลงคะแนนตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 ดังนี้

1. ผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งน้อยกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้ง ให้มีสิทธิลงคะแนนในเขตเลือกตั้งที่ตนมีรายชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน

2. คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการอำนวยความสะดวกเพื่อประกันการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งของผู้มีถิ่นที่อยู่นอก

เขตเลือกตั้งที่คนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งน้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง

3. ที่มีถิ่นอยู่นอกราชอาณาจักร ลงคะแนนในประเทศที่คนมีถิ่นที่อยู่ ณ สถานที่เลือกตั้งกลางที่คณะกรรมการเลือกตั้งกำหนด คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจจัดให้มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งทางไปรษณีย์ได้

การใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่นอกเขตเลือกตั้ง เช่น ทำงาน ศึกษา อยู่ในต่างจังหวัด หรือผู้ที่ย้ายทะเบียนบ้านมายังไม่ถึง 90 วัน สามารถใช้สิทธิลงคะแนนล่วงหน้า ณ ที่เลือกตั้งกลางได้ 2 วิธี คือ

1. แบบลงทะเบียน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนล่วงหน้าในถิ่นที่อยู่ปัจจุบัน เช่น มีภูมิลำเนา (มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน) จังหวัดหนึ่ง แต่ตัวทำงานอยู่อีกจังหวัดหนึ่ง และไม่สะดวกที่จะกลับไปลงคะแนนที่จังหวัดที่เป็นภูมิลำเนา ก็สามารถลงคะแนนล่วงหน้าก่อนวันเลือกตั้งที่จังหวัดที่ตัวทำงานอยู่ได้โดยต้องปฏิบัติดังนี้

- ไปยื่นคำร้องขอลงทะเบียนก่อนนายอำเภอ (นายทะเบียนอำเภอ) หรือปลัดเทศบาล (นายทะเบียนท้องถิ่น) ในจังหวัดที่ทำงานอยู่ ไม่น้อยกว่า 20 วันก่อนถึงวันเลือกตั้งล่วงหน้า

- หลังจากยื่นคำขอไปแล้ว 5 วัน ให้ไปตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ซึ่งปิดประกาศเอาไว้ที่หน่วยเลือกตั้งกลาง ของจังหวัดที่ทำงานอยู่

- เมื่อถึงวันลงคะแนนล่วงหน้าให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งกลางของจังหวัดที่ทำงานอยู่ โดยเลือกผู้สมัครที่อยู่ในเขตเลือกตั้งของจังหวัดที่ตนเองมีภูมิลำเนาอยู่ ส่วนการเลือกแบบบัญชีรายชื่อก็เลือกได้ตามปกติ เพราะบัญชีรายชื่อก็เลือกได้ตามปกติ เพราะบัญชีรายชื่อพรรคจะเป็นหมายเลขเดียวกันทั้งประเทศ

2. แบบไม่ลงทะเบียน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องกลับไปใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าที่หน่วยเลือกตั้งกลางของจังหวัดที่เป็นภูมิลำเนา โดยไม่ต้องยื่นคำร้องใด ๆ

การไม่ใช้สิทธิเลือกตั้ง

ถึงแม้รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่เลือกตั้ง แต่ถ้าผู้ใดมีเหตุจำเป็นไม่สามารถใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งได้ สามารถแจ้ง “เหตุอันควร” โดยการแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปลง

คะแนนเลือกตั้งต่อบุคคลที่แต่งตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือทำเป็นหนังสือและมอบหมายให้บุคคลใดไปขึ้นแทนก็ได้ ภายในเวลาไม่น้อยกว่า 7 วันก่อนวันเลือกตั้ง หากไม่ดำเนินการ คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะประกาศรายชื่อผู้ที่ไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งและไม่ได้แจ้งเหตุอันควรหลังจากวันเลือกตั้ง 30 วัน ให้ผู้ไม่ได้ใช้สิทธิเลือกตั้งติดต่อแจ้งเหตุอันควรภายใน 60 วัน หากพ้นกำหนดผู้ที่ไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแจ้งไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยผู้อื่น

ในการแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกจากบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งแล้ว ให้บุคคลต่อไปนี้เป็นผู้แจ้งในกรณี ดังนี้

1. ผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ชั้นผู้บังคับกองพันหรือเทียบเท่า มีหน้าที่แจ้งแทนทหารประจำการ ทหารกองประจำการ ตำรวจสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน หรือ ข้าราชการซึ่งได้รับคำสั่งให้ไปปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยนอกที่ตั้งปกติที่ตนมีภูมิลำเนา
 2. หัวหน้าสถานพยาบาล มีหน้าที่แจ้งแทนผู้เจ็บป่วยซึ่งเข้ารับการรักษาตัวอยู่ในสถานพยาบาลแห่งนั้น
 3. หัวหน้าสถานสงเคราะห์ มีหน้าที่แจ้งแทนคนพิการหรือผู้สูงอายุที่อยู่ในความควบคุมดูแลและพักอาศัยในสถานที่แห่งนั้น
 4. หัวหน้าสถานทีของหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่ต้องควบคุมหรือดูแลบุคคลที่ต้องถูกควบคุมหรือดูแลและพักอาศัยในสถานที่แห่งนั้น มีหน้าที่แจ้งแทนผู้ที่ถูกควบคุมหรือดูแลดังกล่าว
- ในการแจ้งเหตุ ให้ผู้แจ้งดังกล่าวแจ้งต่อแจ้งต่อเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำ

ระเบียบการพิจารณาเหตุของการไม่ใช้สิทธิเลือกตั้ง

ให้นายทะเบียนอำเภอและนายทะเบียนท้องถิ่นพิจารณาเหตุของการไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากแนวทางดังต่อไปนี้

1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นมีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตรอันทำให้ไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้
2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นเจ็บป่วยและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้
3. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นพิการหรือสูงอายุและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้
4. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเดินทางออกนอกราชอาณาจักร และไม่ได้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 83 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541
5. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร
6. เหตุสุดวิสัยอื่นหรือเหตุที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

การเสียสิทธิตามกฎหมายหากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

เนื่องจากมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งบังคับใช้อยู่และได้กำหนดไว้ว่า “บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งได้ ย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญดังนี้

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และมีได้แจ้งเหตุ การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือแจ้งเหตุแล้วแต่เหตุนั้นมีสาเหตุอันสมควร ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นบุคคลซึ่งไม่ไปสิทธิเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามรัฐธรรมนูญ ให้ผู้นั้นเสียสิทธิดังต่อไปนี้

1. สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น

2. สิทธิร้องคัดค้านการเลือกกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องถิ่น
 3. สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น
 4. สิทธิสมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องถิ่น
 5. สิทธิเข้าชื่อร้องขอเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมาย ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย
 6. สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น
 7. สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคล ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
 8. สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียง เพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น
- การเสียสิทธิดังกล่าว ให้มีกำหนดตั้งแต่วันเลือกตั้งครั้งที่ผู้นั้นไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภานถึงวันเลือกตั้ง ครั้งที่ผู้นั้นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง นั่นคือไม่เสียสิทธิการเลือกตั้งครั้งต่อไป และควรรีบไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาทันทีที่มีโอกาส เพื่อจะพ้นจากการถูกถอนสิทธิข้างต้น

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

ตามมาตรา 107 ของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ซึ่งมีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ระบุไว้ว่าบุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

1. มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด
2. มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
3. สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า เว้นแต่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

4. เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดิวนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน

5. ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ด้วยคือ

ก. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

ข. เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดนั้น

ค. เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง

ง. เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่รับสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา

จ. เคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา

พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด จะส่งได้คนเดียวในเขตเลือกตั้งนั้น

ตามมาตรา 109 ระบุไว้ว่า บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้าม มิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ

- 1. ตัดขาดสติปัญญา
2. เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
3. เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

- วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

- เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช

- อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

4. ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

5. เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไปโดยพันโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

6. เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
7. เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
8. เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง
9. เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
10. เป็นสมาชิกวุฒิสภา
11. เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือของ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือเป็นเจ้าของที่อื่นของรัฐ
12. เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
13. อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 295
14. เคยถูกวุฒิสภามีมติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 307 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง และยังไม่พ้นกำหนดห้าปีนับแต่วันที่วุฒิสภามีมติจนถึงวันเลือกตั้ง
15. เป็นผู้เสียสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาครั้งที่ผ่านมาและไม่แจ้งเหตุอันควร

ขั้นตอนการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1: หัวหน้าพรรคการเมืองหรือผู้ได้รับมอบหมายอื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครต่อ กกต. พร้อมด้วยเงินค่าสมัครและหลักฐานของผู้สมัครแต่ละคน คือ เงินค่าธรรมเนียมการสมัครคนละ 10,000 บาท หนังสือยินยอมของผู้รับสมัคร รูปถ่าย (หน้าตรงไม่สวมหมวกขนาดกว้างประมาณ 8.5 ซม. ยาวประมาณ 13.5 ซม. จำนวนตามที่ กกต. กำหนด) บัตรประชาชนหรือบัตรอื่นใดที่มีรูปถ่ายซึ่งทางราชการออกให้สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเข้าบ้าน หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี หรือเทียบเท่า (เว้นแต่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ สมาชิกวุฒิสภามาก่อน) ใบรับรองแพทย์ และหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2: ในการยื่นสมัคร หากยื่นพร้อมกันหลายพรรค และตกลงกันไม่ได้ว่าพรรคใดจะยื่นก่อนหลัง ให้ใช้วิธีจับสลาก 2 ครั้ง คือ

- ครั้งที่ 1 ประธาน กกต. เขียนชื่อพรรคการเมืองลงบนสลาก หากประธาน กกต. จับชื่อพรรคใดได้ก่อน พรรคนั้นได้จับสลากก่อน

- ครั้งที่ 2 ประธาน กกต. เขียนหมายเลขหนึ่งจนถึงหมายเลขเท่ากับจำนวนพรรคเท่าจำนวนพรรคที่ยื่นสมัครพร้อมกันให้ผู้ยื่นสมัครจับตามลำดับของผลการจับสลากในครั้งที่ 1 ผู้ใดจับได้หมายเลขใด ให้ถือเป็นหมายเลขลำดับในการยื่นใบสมัคร

ขั้นที่ 3: กกต. สอบสวนเบื้องต้นว่าพรรคการเมืองที่ขึ้นบัญชีรายชื่อ เป็นพรรคการเมืองตามกฎหมายหรือไม่

- กรณีไม่ใช่ (ไม่รับใบสมัคร)

- กรณีใช่ (ตรวจสอบหลักฐานและออกใบรับสมัคร) เมื่อออกใบรับสมัครแล้ว ห้ามถอนการสมัคร

ขั้นที่ 4: กกต. ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครว่ามีสิทธิสมัครหรือไม่ ให้เสร็จสิ้นภายใน 10 วัน นับแต่วันปิดการรับสมัคร แล้วจัดทำประกาศรายชื่อพรรคการเมือง รายชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ และหมายเลขประจำพรรคการเมืองที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งโดยเรียงลำดับก่อนหลังการมาขึ้นสมัคร จากนั้นให้ส่งประกาศไปยัง ผอ.กกต.เขต

ขั้นที่ 5: ผอ.กกต.เขตปิดประกาศดังกล่าวไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและที่เลือกตั้งหรือบริเวณใกล้เคียง

แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1: ผู้สมัครยื่นใบสมัครด้วยตนเองต่อ ผอ.กกต.เขต พร้อมทั้งค่าสมัคร 10,000 บาท หนังสือรับรองของหัวหน้าพรรคว่าส่งสมาชิกผู้นั้นเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และหลักฐานการสมัครอื่น ๆ เช่นเดียวกับการยื่นสมัครแบบบัญชีรายชื่อ

ขั้นที่ 2: ในการยื่นใบสมัคร หากยื่นพร้อมกันหลายคนและตกลงกันไม่ได้ว่าใครจะยื่นก่อนหลัง ให้ใช้วิธีจับสลาก 2 ครั้ง คือ

- ครั้งที่ 1 ผอ.กกต.เขต เขียนชื่อผู้สมัครลงบนสลาก หากผอ.กกต.เขตจับชื่อใครได้ก่อนผู้นั้นได้จับสลากก่อน

- ครั้งที่ 2 ผอ.กกต.เขต เขียนหมายเลขหนึ่งจนถึงหมายเลขเท่ากับจำนวนผู้สมัครที่ขึ้นใบสมัครพร้อมกัน ให้ผู้สมัครจับตามลำดับของผลการจับฉลากในครั้งที่ 1 ผู้ใดจับได้หมายเลขใด ให้ถือเป็นหมายเลขลำดับในการขึ้นใบสมัคร

ขั้นที่ 3: ผอ.กกต.เขต ตรวจสอบหลักฐานเบื้องต้นของการสมัคร

- กรณีไม่ถูกต้อง (ไม่รับสมัคร)
- กรณีถูกต้องครบถ้วน (สอบข้อคำและออกใบรับสมัคร เมื่อออกใบรับสมัครแล้วให้ถอนการสมัคร)

ขั้นที่ 4: ผอ.กกต.เขต ต้องแจ้งผลการรับสมัครในแต่ละวันให้ กกต.เขต ทราบเพื่อรายงานต่อ กกต.จังหวัด และคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป

- วันที่ที่พ้นระยะเวลาการรับสมัครให้ผอ.กกต.เขตทำรายงานสรุปผลการรับสมัครให้ กกต.เขตทราบ เพื่อรายงานต่อ กกต.จังหวัดและคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป

ขั้นที่ 5: ผอ.กกต.เขต ตรวจสอบหลักฐานการสมัคร และคุณสมบัติของผู้สมัครว่ามีสิทธิสมัครหรือไม่ ให้เสร็จสิ้นภายใน 7 วันนับแต่วันปิดรับสมัคร แล้วแจ้งผลให้ผู้สมัครทราบโดยให้หมายเลขประจำตัวผู้สมัครที่ใช้ในการลงคะแนนหมายเลขเดียวกับหมายเลขการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคที่ตนสังกัด ในกรณีที่พรรคไม่ส่งสมัครแบบบัญชีรายชื่อให้ผู้สมัครของพรรคนั้นได้หมายเลขต่อจากเลขสุดท้ายของหมายเลขบัญชีรายชื่อ

ขั้นที่ 6: ผอ.กกต.เขตปิดประกาศผลการรับสมัครไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและที่เลือกตั้งหรือบริเวณใกล้เคียง

- ในประกาศ ต้องมีชื่อ รูปถ่าย พรรคการเมืองที่สังกัด และหมายเลขประจำตัวผู้สมัครที่จะใช้ลงคะแนน

- หากผู้สมัครคนใดไม่มีชื่อในประกาศ ผู้สมัครคนนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาได้ภายใน 7 วัน นับแต่วันประกาศ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล คำวินิจฉัยของศาลถือเป็นข้อยุติ ให้ผอ.กกต.เขต ปฏิบัติตามนั้น

ขั้นที่ 7: ก่อนวันเลือกตั้ง หากปรากฏหลักฐานว่าผู้สมัครผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ผอ.กกต.เขตสืบสวน แล้วยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น

- หากถึงวันเลือกตั้งแล้ว ศาลฎีกายังไม่มีคำวินิจฉัย ให้การพิจารณาเป็นอันยุติ และให้ดำเนินการเลือกตั้งไปตามประกาศการรับสมัครที่มีผลอยู่ในวันเลือกตั้ง

กรณีมีผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียว และได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 20 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

สำหรับการรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้ดำเนินการเช่นเดียวกับการรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยให้หมายเลขประจำตัวผู้สมัครที่จะใช้ลงคะแนน เรียงตามลำดับก่อนหลังการขึ้นใบสมัคร และให้เลือกตั้งซ่อมภายใน 45 วันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง

อำนาจหน้าที่ของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การเลือกตั้งแบบเดิม เราเลือก ส.ส. ไปทำหน้าที่นิติบัญญัติหรือออกกฎหมาย แต่ยังมีบางคนที่ทำหน้าที่บริหารประเทศ (เป็นรัฐมนตรี) ด้วย พรรคใดหรือกลุ่มของพรรคใดมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ก็เป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกือบทุกคน (โดยเฉพาะที่ได้รับเลือกตั้งมาแล้วหลายสมัย) ต่างก็มุ่งหวังจะเป็นรัฐมนตรี

การเลือกตั้งแบบใหม่ พรรคใดหรือกลุ่มของพรรคใดมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ยังเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล แต่ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดไปเป็นรัฐมนตรีจะต้องพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบ่งเขตไปเป็นรัฐมนตรี จะต้องมี การเลือกตั้งซ่อมในเขตนั้น แต่ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไปเป็นรัฐมนตรี ก็ให้เลื่อนคนถัดจากบัญชีรายชื่อของพรรคนั้นขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีการเลือกตั้งใหม่ และไม่มี การเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงเสียงข้างมากในสภา จึงกล่าวได้ว่าระบบนี้เหมือนเลือกกว่าที่ รัฐมนตรีจากบัญชีรายชื่อ ซึ่งอำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบันนี้ มีดังต่อไปนี้

1. ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล เพื่อบริหารประเทศ (ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลหนึ่งคนเป็นนายกรัฐมนตรี ส.ส.บางคนอาจเป็นรัฐมนตรี)
2. ทำหน้าที่นิติบัญญัติหรือออกกฎหมาย

3. ส.ส.จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่มีผู้มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยให้สมาชิกภาพของ ส.ส.คนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงได้เนื่องจากขาด คุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม

4. ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

5. เลือกตั้งและถอดถอนนายกรัฐมนตรี

6. เป็นปากเสียงและรักษาผลประโยชน์ของประชาชน โดยรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนแล้วเสนอต่อรัฐบาลเพื่อหาแนวทางแก้ไข

บทต้องห้ามสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้อง

1. ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐวิสาหกิจหรือของรัฐหรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ นอกจากข้าราชการการเมืองอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรี

2. ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

3. ไม่รับเงินเดือนหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ

4. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่แทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งของข้าราชการ พนักงานของรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น

5. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายไม่ได้

ลักษณะการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 ได้ปฏิรูประบบการเลือกตั้ง โดยได้กำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์ และกติกาการเลือกตั้งใหม่ ดังจะกล่าวต่อไป

รูปแบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

โดยเหตุที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 98 วรรค 1 ได้บัญญัติให้ “สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 500 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อตามมาตรา 99 จำนวน 100 คน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ตามมาตรา 102 จำนวน 400 คน” เป็นผลให้การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่เป็นแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต (Single-member constituency) กับการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List)

1. การเลือกตั้งแบบแบ่งเขต (Single-member constituency)

รัฐธรรมนูญ มาตรา 98 วรรค 1 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตมีจำนวน 400 คน มาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต ๆ ละ 1 คน มาตรา 102 วรรค 1 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้เขตละ 1 คน และมาตรา 103 วรรค 1 บัญญัติให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยจังหวัดที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 1 คน สำหรับจังหวัดที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกิน 1 คน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง มีจำนวนเท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีโดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน เท่ากับราษฎรในเขตนั้น 150,000 คน

ดังนั้น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต จึงมีเขตเลือกตั้งรวมทั้งสิ้น 400 เขต โดยใช้หลักการคำนวณเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด ดังนี้

$$\text{จำนวนราษฎรเฉลี่ยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน} = 150,000 \text{ คน} = X$$

$$\text{ราษฎรทั้งประเทศ} = X \times 400$$

ถ้าจังหวัดใดมีราษฎรน้อยกว่า X มี 1 เขตเลือกตั้ง
สำหรับจังหวัดอื่น ๆ ใช้หลักการคำนวณ ดังนี้

$$\frac{\text{ราษฎรทั้งหมด}}{X} = \text{จำนวนเขตเลือกตั้ง} + \frac{\text{เศษ}}{X}$$

เมื่อคำนวณทั้งประเทศแล้วยังได้เลือกตั้งไม่ครบ 400 เขตเลือกตั้งให้เพิ่มจำนวนเขตเลือกตั้งแก่จังหวัดที่เหลือเศษมากกว่าตามลำดับจนครบ 400 เขต

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น ผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งจะเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง แต่หากมีผู้ได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดเท่ากันหลายคน ให้ใช้วิธีการจับฉลาก ซึ่งต้องกระทำต่อหน้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งนั้นตามวิธีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

หากเขตเลือกตั้งใดมีผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งคนเดียว และผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น ได้คะแนนเสียงตั้งแต่ร้อยละ 20 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งแต่ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งดังกล่าวได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 74

ข้อดีของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต

1. คนทั้งประเทศมีความเสมอภาคในการเลือกผู้แทนราษฎรได้ 1 คน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด
2. ทำให้เขตเลือกตั้งเล็กลง รู้ตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้รับผิดชอบได้ชัดเจน
3. ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับราษฎรทั่วถึง ไม่ปิดความรับผิดชอบ

ผิดชอบ

4. ทำให้คนที่มีความสามารถ คนดีแต่ไม่มีเงิน มีโอกาสได้รับเลือกตั้งเพิ่มขึ้น
5. คะแนนที่ลงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตนั่นลงได้คนเดียวจึงผ่านการคิดใคร่ครวญอย่างดี จากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่สับสนในการจำหมายเลขของผู้สมัคร

2. การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List)

โดยทั่วไปเรียกว่าการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ระบบเลือกตั้งของประเทศไทยจึงเป็นระบบผสมทั้งแบบแบ่งเขตและแบบสัดส่วน ระบบนี้ใช้กันอยู่ในหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้

การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 100 คน จากทั่วประเทศ โดยพรรคที่ส่งผู้สมัครจะส่งรายชื่อผู้สมัครโดยวิธีเรียงลำดับไม่เกินพรรคละ 100 คน บุคคลในรายชื่อจะต้องไม่ซ้ำกับผู้สมัครแบบแบ่งเขตหรือผู้สมัครในบัญชีรายชื่อพรรคอื่น และจะต้องประกอบด้วยรายชื่อจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 99 (มิใช่แค่คนกรุงเทพหรือคนในภูมิภาคหนึ่งใดโดยเฉพาะ) ผู้เลือกตั้งจะต้องพิจารณาทั้งชื่อบุคคลในบัญชีรายชื่อ

(โดยเฉพาะชื่อลำดับต้น ๆ ที่มีโอกาสเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐมนตรี) และนโยบายตลอดจนความน่าเชื่อถือของพรรคซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบัญชีรายชื่อนั้นก็หมายถึงการตัดสินใจเลือกพรรคนั่นเอง

บัญชีรายชื่อของพรรคใดที่ได้คะแนนรวมทั้งประเทศไม่ถึงร้อยละ 5 พรรคนั้นจะไม่ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 100 และเมื่อตัดคะแนนของบัญชีรายชื่อพรรคเหล่านั้นออกไปแล้ว พรรคที่เหลือจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบัญชีรายชื่อจำนวนกี่คน ก็ขึ้นอยู่กับว่าบัญชีรายชื่อของพรรคนั้น ๆ จะได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละเท่าใด

การคิดคะแนนการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อให้นำคะแนนเสียงที่แต่ละบัญชีรายชื่อพรรคได้รับจาก 400 เขตการเลือกตั้งทั่วประเทศมารวมกัน แล้วใช้วิธีการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 76 ดังนี้

- รวมคะแนนที่แต่ละบัญชีรายชื่อได้รับจาก 400 เขตเลือกตั้งทั่วประเทศ = A
- บัญชีรายชื่อใดได้รับคะแนนไม่ถึงร้อยละ 5 ของ A ให้ตัดออกไปโดยไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ (Party List) ของพรรคนั้น ๆ

ข้อดีของการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

1. ทำให้การซื้อเสียงยาก เพราะระบบบัญชีรายชื่อพรรคจะใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง คนที่อยู่ในบัญชีตอนต้นก็คาดว่าจะได้รับการเลือกตั้งจึงไม่ลงทุน คนที่อยู่ท้าย ๆ ก็ไม่แน่ใจว่าจะได้ก็ไม่ยอมลงทุน หากมีนาลงทุน เข้ามาล้อมวลชนและประชาชนจะทราบล่วงหน้าทันที
2. ทำให้คะแนนของผู้มีสิทธิทุกคนมีความหมาย เพราะต้องนำคะแนนไปคำนวณระดับประเทศ ขณะที่ระบบเดิมคะแนนเสียงที่เลือกคนที่แพ้เลือกตั้งหมดความหมาย
3. ส่งเสริมระบบพรรคการเมือง เพราะต้องเลือกบัญชีพรรคใดพรรคหนึ่งโดยเลือกตัวบุคคลในบัญชีมิได้ และการกำหนดว่าบัญชีใดได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 5 ให้ถือว่าไม่มีครได้รับเลือก ก็เพื่อไม่ให้พรรคเล็กพรรคน้อยเต็มสภา ซึ่งจะทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ
4. ทำให้นักการเมืองใหม่ ๆ ที่มีความรู้ความสามารถเข้าสู่เวทีการเมืองได้ง่ายขึ้น
5. ทำให้ผู้แทนราษฎรที่มีวิสัยทัศน์กว้างระดับประเทศเพิ่มขึ้น

6. เพื่อพัฒนาให้นำหน้าหัวหน้าพรรค และผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรีมาใส่ในบัญชีรายชื่อลำดับ
ต้น ๆ เพื่อให้ประชาชนทราบ “คณะรัฐมนตรีเงา” ของแต่ละพรรคได้

7. หากมีการใช้เงินซื้อเสียงก็ต้องใช้เงินจำนวนมากขึ้นจนไม่อยากจะ

วิธีการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งแบบเดิม: มีบัตรเลือกตั้งใบเดียว และกาบบาทได้ไม่เกินจำนวนสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรที่พึงมีในเขตเลือกตั้ง (กาบบาทได้ 1 หรือ 2 หรือ 3 กาบบาท)

การเลือกตั้งแบบใหม่:

1. ผู้มาลงคะแนนต้องลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วมือในรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
2. ผู้มาลงคะแนนจะได้รับบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ ที่มีสีต่างกันหลังจากพิมพ์ลายนิ้วแม่่มือ
ที่ต้นขั้วของบัตรแล้ว
3. บัตรเลือกตั้งใบหนึ่งกาได้หนึ่งกาบบาท เพื่อเลือกผู้สมัครแบบแบ่งเขต
4. บัตรเลือกตั้งอีกใบหนึ่งก็กาได้หนึ่งกาบบาท เพื่อเลือกผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อพรรค
5. เมื่อกาบบาททั้ง 2 ใบแล้ว ผู้มาลงคะแนนหย่อนบัตรด้วยตนเองทีละใบลงในหีบบัตร
เลือกตั้ง

การดำเนินการเช่นนี้ จะเป็นหลักประกันในเรื่องความลับการลงคะแนน คือ ไม่มีใคร
สามารถล่วงรู้ว่าผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งกาบบาทเลือกผู้ใดหรือพรรคใด

การเลือกตั้งทุกครั้งของประเทศไทยที่ผ่านมาอยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวง
มหาดไทย โดยใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ให้การ
เลือกตั้งนั้นบริสุทธิ์ยุติธรรม แต่ก็มีการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องมีการทุจริตหรือการทำผิดกฎหมาย
ทุกครั้งไปทางเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบก็ได้พยายามวางมาตรการเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องให้ผิดพลาด
น้อยที่สุด นับตั้งแต่การประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ที่อำเภอ ควบคุมดูแลการหาเสียงไม่ให้
ผิดกฎหมายเลือกตั้ง จัดคูหาลงคะแนนให้เหมาะสม ดัดประกาศหมายเลขผู้สมัครพร้อมทั้งพรรคที่
สังกัดให้ชัดเจนหน้าคูหาการเลือกตั้ง ประชาสัมพันธ์ให้คนมาใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด คัดเลือก
กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตลอดจนจัดวางกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อย
ดูแลหีบบัตรเลือกตั้ง พิมพ์บัตรเลือกตั้งให้มีลักษณะที่ดูง่ายไม่ซับซ้อน ผู้รับผิดชอบจะต้องช่วยกัน

สอดคล้องคุณลักษณะทั้งการนับคะแนนเสร็จและส่งผลการนับคะแนนไปยังส่วนกลาง พร้อมกับ การเก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้งจนกว่าประกาศผลการเลือกตั้งจะสมบูรณ์ไม่มีผู้ใดมาฟ้องร้องกัน หรือตามกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง

ขั้นตอนดังกล่าวค่อนข้างมีความสลับซับซ้อนพอสมควร จึงเป็นเรื่องไม่ง่ายนักสำหรับผู้จัดการการเลือกตั้ง ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเข้ามาควบคุมดูแล ซึ่งต้องใช้ความละเอียดรอบคอบเพิ่มขึ้น โดยศึกษาถึงข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในอดีต และนำมาให้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ การเลือกตั้งนับจากนี้ไปเป็นการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน และเขตละหนึ่งคน ย่อมมีปัญหาและความยุ่งยากใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องศึกษาหาแนวทางแก้ไข ไว้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้ง

การนับคะแนน

การเลือกตั้งแบบเดิม: นับที่หน่วยเลือกตั้ง

- การเลือกตั้งแบบใหม่:
1. นับในสถานที่ที่สะดวก กว้างขวาง เพื่อเป็นสถานที่เดียวในเขตเลือกตั้ง
 2. จะเริ่มนับได้เมื่อหีบบัตรจากทุกหน่วยเลือกตั้ง มาถึงสถานที่นับคะแนนครบถ้วนแล้ว
 3. ก่อนนับคะแนนให้ตรวจสอบความถูกต้องของจำนวนบัตร
 4. ให้นำบัตรเลือกตั้งทั้งหมดมารวมกัน แล้วทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าการนับบัตรเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งใด
 5. นับคะแนนให้เสร็จในรวดเดียว โดยไม่มีการเลื่อนหรือประวิงการนับคะแนน

ระบบการเลือกตั้งของไทย

จากการเลือกตั้งที่ผ่านมาประเทศไทยได้ใช้ระบบการเลือกตั้งทั้งแบ่งเขตและรวมเขต จังหวัดรัฐธรรมนูญ 2517, 2521 และ 2534 กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นระบบผสมคือรวมเขตและ

แบ่งเขตจังหวัดใดที่มีผู้แทนราษฎรไม่เกิน 3 คนให้ใช้วิธีแบ่งเขต โดยมีข้อแม้ว่าแต่ละเขตจะมีผู้แทน 3 คนไม่ได้ และทุกจังหวัดที่จะต้องแบ่งเขตจะแบ่งเขตเป็น เขตละ 3 คนก่อน แต่ก็มิข้อแม้อีกว่าในจังหวัดนั้นจะมีเขตใดที่มีผู้แทนเพียง 1 คนไม่ได้ ตัวอย่างเช่น จังหวัดใดที่มีผู้แทนราษฎร 4 คน ให้แบ่งเป็น 2 เขต ๆ ละ 2 คน (จะแบ่งเป็น 3 กับ 1 ไม่ได้) หรือถ้ามี 7 คน ก็ให้แบ่งเป็น 3 เขตคือ 3-2-2 ระบบการเลือกตั้งลักษณะนี้ ทำให้สิทธิของประชาชนในการเลือกผู้แทนไม่เท่ากัน บางเขตราษฎรคนหนึ่งเลือกผู้แทนได้เพียงคนเดียวแต่ในบางเขตราษฎรคนหนึ่งอาจเลือกผู้แทนได้ 2 หรือ 3 คน ทั้งนี้ผู้จัดการเลือกตั้งยังไม่ยอมรับระบบการเลือกตั้งที่เท่าเทียมกันคือ เขตละ 1 คน โดยคิดถึงความสะดวกในการเลือกตั้งมากกว่าหลักการในระบอบประชาธิปไตย

ในรัฐธรรมนูญปัจจุบันนี้ ได้จัดระบบการเลือกตั้งแบบใหม่เรียกว่า ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนและเขตละ 1 คน (Proportional Representation and Single Member Consitituency System) โดยคัดแปลงมาจากระบบการเลือกตั้งของเยอรมันนี ซึ่งในปัจจุบันได้มีบางประเทศในเอเชียนำมาใช้ เช่น ญี่ปุ่น เป็นต้น ในระบบนี้จะมีผู้แทนราษฎร 2 ประเภท ประเภทหนึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนเขตละ 1 คน จำนวน 400 คน อีกประเภทหนึ่งเป็นการเลือกตั้งทางอ้อม โดยให้ประชาชนเลือกพรรคการเมืองที่ตนปรารถนา มีจำนวน 100 คน โดยใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนนี้มาจากบัญชีรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมืองส่งสมัครรับเลือกตั้ง โดยต้องเสนอบัญชีรายชื่อก่อนวันปิดสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติให้ถูกต้องและแต่ละพรรคจะเสนอรายชื่อบุคคลซ้ำกันไม่ได้

ในลักษณะของระบบการเลือกตั้งแบบใหม่นี้อาจเรียกได้ว่า “พรรคเลือกคน ประชาชนเลือกพรรค” ระบบนี้นอกจากแนวคิดในเรื่อง “การผลักดันเข้าสู่วงการเมืองได้ง่ายขึ้น” แล้วยังเป็น การบังคับทางอ้อมให้พรรคการเมืองพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นสากล ถ้ายังมีความคิดเหมือนเดิมในเรื่องบทบาทของพรรคที่มีต่อสาธารณะแล้ว พรรคการเมืองนั้นจะไม่ได้ได้รับความนิยชมจากประชาชน พรรคการเมืองจะต้องมีแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในเรื่องนโยบายและการแก้ไขปัญหาของ ประเทศที่เป็นรูปธรรมเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของพรรคการเมืองที่จะต้องเฟ้นหาตัวบุคคลที่มีคุณภาพในเรื่องความซื่อสัตย์ ความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญในแต่ละสาขาอาชีพ ซึ่งจะต้องเป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศไม่ว่าจะเป็นนักการเงิน การธนาคาร นายทหาร นักธุรกิจ แพทย์ วิศวกร ฯลฯ พรรคใดสามารถเฟ้นหาบุคคลที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมได้มากกว่าก็จะเป็นพรรคที่ได้เปรียบในการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในระบบนี้ทำให้ราษฎรไทยมีสิทธิเท่ากัน คือเลือกผู้แทนในเขตของตน 1 คน และเลือกพรรคที่ตนเห็นว่ามโนนโยบายที่ดีเป็นประโยชน์กับประชาชนมาก อีก 1 พรรคด้วย

การลงคะแนนเสียง

พฤติกรรมการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของราษฎรไทยที่ผ่านมานั้นมีสถิติต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้รายนามเสนอเพื่อให้เกิดความคิดในทางแก้ไขที่กว้างขึ้นอาจสรุปลักษณะที่สำคัญได้ 2 ลักษณะคือ

1. การใช้สิทธิ ในการเลือกตั้ง 2-3 ครั้งแรกหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองต้องยอมรับว่าราษฎรไทยยังขาดความรู้ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย การศึกษายังแพร่หลายไปไม่ทั่วประเทศความเจริญของบ้านเมืองในหลาย ๆ ด้านยังอยู่ในระดับที่ยังไม่พัฒนาเหมือนกับประเทศที่เจริญแล้วเราจึงคาดหวังให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งมาก ๆ ไม่ได้ ขณะเดียวกันระบบการสื่อสารยังไม่เจริญ การแจ้งข่าวสารแก่ราษฎรมีอุปสรรค สิ่งดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ราษฎรมาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อย แต่อาจจะมีปัจจัยอื่นที่ทำให้มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยก็ได้ ถ้าเราพิจารณาจากสถิติซึ่งนำมาจาก เขาวนะ ไตรมาส ในหนังสือ ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปีประชาธิปไตยไทย ดังนี้

ในการเลือกตั้งครั้งที่ 1 (15 พ.ย. 2476) ถึงการเลือกตั้งครั้งที่ 7 (26 ก.พ. 2500) มีอัตราเฉลี่ยของการเลือกตั้งของประชาชนเท่ากับ 38.70% โดยในการเลือกตั้งครั้งที่ 5 (28 ม.ค. 2519) มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยที่สุดคือ 26.54% และมีผู้ไปใช้สิทธิมากที่สุดถึง 57.40% ของการเลือกตั้งครั้งที่ 7 เมื่อ 26 ก.พ. 2500 และเป็นครั้งแรกที่ประชาชนชาวไทยไปใช้สิทธิเลือกตั้งเกินกึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิทั้งหมด

หลังจากนั้นก็มิราษฎรมาใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำกว่า 50% ในการเลือกตั้งครั้งที่ 8 ถึงครั้งที่ 12 เป็นที่น่าดีใจว่าการเลือกตั้งตั้งแต่ครั้งที่ 13 เป็นต้นมาประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งเกิน 50% ทั้งสิ้นถือได้ว่าเป็นแนวโน้มที่ดีขึ้นตลอดมา

สิ่งที่น่าพิจารณาเป็นอย่างยิ่งก็คือการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งของคนเมืองหลวงคือคนกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองที่เจริญที่สุดของประเทศ เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งไม่ว่าการคมนาคม การเมือง การศึกษา ฯลฯ เป็นที่รวมของคนรวยและคนมีความรู้เรียกว่าเป็นสมองของประเทศ แต่การไปใช้สิทธิของคนกรุงเทพฯ เป็นสิ่งที่น่าศึกษา ปัจจัยที่กล่าวไว้ในตอนต้นของหัวข้อนี้อาจจะไม่

เป็นไปตามนั้น เพราะคนกรุงเทพฯถูกระบุว่าไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งน้อยที่สุดถึง 9 ครั้ง จากจำนวน 19 ครั้งด้วยกัน ที่น่าสลดใจที่สุดในการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยของคนเมืองหลวงก็คือ การเลือกตั้งครั้งที่ 12 เมื่อ 22 เมษายน 2522 คนกรุงเทพฯไปใช้สิทธิเพียง 19.45% นับได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์การเลือกตั้งทางการเมืองไทยเรื่องหนึ่ง

2. ให้ความสำคัญบุคคลมากกว่าพรรค พฤติกรรมอีกอย่างหนึ่งของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนก็คือ มักจะเลือกบุคคลมากกว่าพรรค สุขุม นวลสกุล ในหนังสือการเมืองและการปกครองไทยให้ความเห็นว่าคนชนบทมักจะเลือกตั้งบุคคลมากกว่าพรรค แต่คนกรุงเทพฯมีแนวโน้มที่จะเลือกพรรคมากกว่าตัวบุคคล (สามารถพิสูจน์ได้จากผลการเลือกตั้งที่พรรคประชากรไทยได้ที่นั่งมากที่สุดในกรุงเทพฯ ต่อมาก็เป็นพรรคพลังธรรม ในที่สุดย้อนกลับมาเป็นพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งครั้งที่ 19)

การหาเสียง

การหาเสียงเป็นเรื่องเดียวกันกับการเลือกตั้งหรือเป็นของคู่กัน แต่การหาเสียงจะต้องเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ไม่ว่าจะในเรื่องของการใช้เงิน การติดป้ายโฆษณาต่าง ๆ การใช้สื่อของรัฐและของเอกชน การใช้จ่ายพาหนะโฆษณา การดำเนินการใด ๆ เพื่อให้ประชาชนสนใจในตัวผู้สมัครโดยไม่คิดกฎหมาย ประเทศที่มีความเจริญทางประชาธิปไตยแล้วจะมีความแตกต่างกับประเทศที่กำลังพัฒนาในเรื่องของการไม่ฝืนระเบียบหรือกติกาที่วางไว้ในการเลือกตั้ง พร้อมทั้งมีการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้ที่มีขีดชอบในการเลือกตั้งและองค์กรประชาชน ในการเลือกตั้งของไทยที่ผ่านมานับจากปี 2500 เป็นต้นมาจะพบว่าโครงการเลือกตั้งในสื่อมวลชนทุกครั้ง มากบ้าง น้อยบ้าง ซึ่งทำให้ชื่อเสียงของประเทศไทยเสียหายไปทั่วโลก และที่สำคัญก็คือผู้ที่มีขีดชอบในการเลือกตั้งไม่ยอมแก้ไขปัญหาลดข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง

นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยได้ทำการวิจัย ค้นคว้า ศึกษา เรื่องของการหาเสียงไว้มากมาย พบว่าพฤติกรรมในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีหลายแบบ หลายวิธี ทั้งถูกต้องตามกฎหมายและจริยธรรมทางการเมือง และไม่ถูกต้องและไร้จริยธรรมทางการเมือง รูปแบบและวิธีการที่ไม่ถูกต้องกฎหมายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมที่ใช้ได้

ผลที่สุดคือการซื้อเสียง (แจกเงินให้ไปเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง) นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งได้ยอมรับในเรื่องนี้ต่อสื่อมวลชนว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา กลายเป็นความถูกต้องโดยปริยายถ้าไม่ถูกตำรวจจับ การซื้อเสียงและได้เข้ามาเป็นรัฐมนตรีเป็นอันครายอย่างยิ่งต่อประเทศ ประชาชนและระบอบประชาธิปไตยเพราะคนเหล่านี้จะเข้ามาลงทุนด้วยการประพาศมิชอบด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยใช้อำนาจที่มีอยู่หลีกเลี่ยงบิดเบือน เพื่อไม่ให้กฎหมายเอาผิดกับตนได้

โดยปกติวิธีการหาเสียงที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายได้แก่การตระเวนพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนถึงบ้าน การปราศรัยในที่ชุมชน การทำแผ่นป้ายโปสเตอร์ แผ่นปลิวโฆษณาพาหนะ และจัดตั้งคณะแนวร่วมหาเสียง ซึ่งในวิธีที่กล่าวมานี้ ผู้สมัครส่วนใหญ่เห็นว่าวิธีการพบปะประชาชนหรือที่เรียกว่า “การเคาะประตูบ้าน” เป็นวิธีที่ได้ผลที่สุด

รัฐธรรมนูญ มาตรา 113 กำหนดให้รัฐสนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 มาตรา 49 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประชุมหารือระหว่างหัวหน้าพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อพิจารณากำหนดวิธีการในการให้รัฐสนับสนุนการเลือกตั้งในเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดให้มีการจัดสถานที่ปิดประกาศ และติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งในบริเวณสาธารณสถาน ซึ่งเป็นของรัฐให้พอเพียงและเท่าเทียมกัน ในการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครทุกคนและพรรคการเมืองทุกพรรค

2. การพิมพ์ และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไปให้ผู้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

3. การกำหนดให้มีสถานที่สำหรับผู้สมัคร และพรรคการเมืองใช้ในการโฆษณาหาเสียงได้อย่างเท่าเทียมกัน ในการนี้รัฐอาจจัดให้มีการแสดงหรือการดำเนินการอื่นใดเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาฟังการโฆษณาหาเสียงด้วยก็ได้ แต่ต้องมีไม่เป็นการจัดให้เพื่อการสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ

4. การกำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาให้พรรคการเมืองโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งจะให้ทุกพรรคการเมืองมีโอกาสเท่าเทียมกัน

5. การสนับสนุนของรัฐในกิจการอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

บทต้องห้ามในการหาเสียง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 มาตรา 44-48 กำหนดบทต้องห้ามในการหาเสียง ดังนี้

1. ห้ามผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่น หรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ด้วยวิธีการ ดังนี้ (มาตรา 44)

- จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด

- ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด

- ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ

- เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

- หลอกลวง บังคับ ชูเกียรติ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

2. ห้ามมิให้ผู้ใดจัดขานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้งเพื่อการเลือกตั้งหรือนำกลับไปที่เลือกตั้ง หรือจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้งเพื่อการเลือกตั้ง หรือกลับจากที่เลือกตั้งโดยไม่ต้องเสียค่าโดยสารขานพาหนะหรือค่าจ้าง ซึ่งต้องเสียตามปกติ เพื่อจงใจหรือควบคุมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด (มาตรา 45)

3. ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมิได้มีสัญชาติไทยเข้ามีส่วนช่วยเหลือในการหาเสียงเลือกตั้งหรือกระทำการใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งการเลือกตั้งโดยประการที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ทั้งนี้เว้นแต่การกระทำนั้นเป็นการช่วยราชการหรือการประกอบอาชีพตามปกติโดยสุจริตของผู้นั้น (มาตรา 46)

4. ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายกระทำการใด ๆ เพื่อเป็นคุณหรือโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง (มาตรา 47)

5. ห้ามมิให้ผู้ใดทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งโดยวิธีการใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นคุณหรือโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดนับตั้งแต่เวลา 18.00 นาฬิกา ของวันก่อนวันเลือกตั้งหนึ่งวันจนถึงสิ้นสุดวันเลือกตั้ง (มาตรา 48)

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการออกไปลงคะแนนเสียง

โดยทั่วไปมักมีแนวโน้มที่จะนำเอาเปอร์เซ็นต์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไปลงคะแนนแต่ละครั้งมาเป็นเครื่องมือวัดความเป็นประชาธิปไตยของแต่ละพื้นที่ เช่น หากเขตเลือกตั้งใดมีผู้ใช้สิทธิลงคะแนนสูง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในเขตนั้นไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรกลาง ฯลฯ ต่างก็ออกมาประกาศว่าประสบความสำเร็จในการรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง และก็ได้แสดงนัยต่อไปว่า ประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ มีความตื่นตัวทางการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง แต่หากว่าในเขตเลือกตั้งหรือในเขตพื้นที่ใดมีผู้ใช้สิทธิลงคะแนนต่ำ ก็จะได้รับภารกิจหรือการแก้ไขของปัญหาน้อยมาก จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เกือบทุกครั้งที่เกิดปัญหานี้ขึ้น

วิธีคิดและการแสดงออกเกี่ยวกับการออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจความเป็นจริงทางการเมืองของสังคมไทยในปัจจุบันอย่างผิวเผิน

จากสถิติการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่ผ่านมาแต่ละครั้งนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วจะเห็นได้ว่า มีจำนวนผู้ที่ออกไปใช้สิทธิที่อยู่ในระดับที่ต่ำ ด้วยสาเหตุที่คนไทย ส่วนใหญ่ไม่ออกไปลงคะแนนเสียง โดยปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการออกไปลงคะแนนเสียงมีระดับสูงขึ้นหรือต่ำลง จะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

1. รัฐธรรมนูญ นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา รัฐธรรมนูญของไทยหลาย ๆ ฉบับ โดยส่วนใหญ่ได้ให้สิทธิกับประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ใครจะไปใช้สิทธิหรือไม่ก็ได้เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่า การเลือกตั้งนั้นไม่สำคัญ จึงทำให้สถิติในการออกมาลงคะแนนเสียงในแต่ละครั้งที่ผ่านมา มีปริมาณที่ต่ำลง

ในปัจจุบันนี้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พุทธศักราช 2540 มาตรา 68 ได้กำหนดให้การใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นหน้าที่ หากบุคคลใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และไม่แจ้งเหตุอันสมควร ข่อมเสียดสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าการเลือกตั้งครั้งแรกของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ผ่านมา มีสถิติผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงกว่าทุกครั้งที่ผ่านมาเนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่กลัวผลเสียที่จะได้รับเมื่อไม่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่า โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญที่บังคับใช้ผู้นั้นในการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะมีผลต่อสถิติของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งว่าจะสูงหรือต่ำนั่นเอง

2. การอพยพของประชากร คนไทยจำนวนไม่น้อยที่หากินหรือหาเรียนไกลบ้าน ในกรุงเทพฯ มีพลเมืองจำนวนมากที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรอยู่ต่างจังหวัด แต่เข้ามาศึกษาหรือประกอบธุรกิจ อยู่ในเมืองหลวง รวมทั้งชาวกรุงที่อพยพไปอยู่ในชนบทโดยที่ไม่ได้นำพาต่อการโอนย้ายสำมะโนครัวให้ถูกต้องตามกฎหมาย ความเข้มงวดกวดขันของเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้ก็เรียกได้ว่าไม่มีเลย เพราะฉะนั้นผู้ที่อพยพมักจะไม่มีสนใจในเรื่องนี้เว้นแต่จำเป็นใช้ในการสมัครงาน คนเหล่านี้แม้สนใจใคร่จะลงคะแนนเลือกตั้งก็คงจะไม่ได้เลือก เพราะคงไม่มีใครขอมทุมเทเสียเงินค่าเดินทาง เพื่อไปเลือกตั้งในที่ที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรอยู่ การโยกย้ายสำมะโนครัวก็ดูจะเป็นเรื่องยุ่งยาก และเสียเวลาในที่สุดเขาเหล่านั้นก็จะไปเพิ่มจำนวนของผู้ไม่ได้ไปใช้สิทธิ นอกจากนี้ยังมีคนไทยอีกจำนวนไม่น้อยที่เดินทางไปศึกษาหรือประกอบธุรกิจในต่างประเทศ ซึ่งคนเหล่านี้ถูกตัดขาดจากสิทธิในการลงคะแนนเสียงอย่างสิ้นเชิง

3. ความไม่สะดวก สภาพการคมนาคมของประเทศเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้คนหลายคนเลิกล้มความคิดที่จะไปลงคะแนนเสียง สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ในชนบทบางแห่งการเดินทางจากบ้านมาสู่ชุมชนหรือสถานที่ลงคะแนนเสียงไม่ใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ๆ อาจจะต้องใช้เวลาตากแดดตากฝนเป็นครั้งก่อนวันเพราะขาดถนนหนทาง ในเมืองหลวงนั้นแล้วสภาพการดิ้นรนของการจราจรสร้างความท้อใจให้กับผู้ที่ประสงค์จะใช้ถนนหนทาง สิ่งเหล่านี้ทำให้บางคนละเลิกการไปใช้สิทธิของตน เพราะขาดความสะดวกในการไปลงคะแนนเสียง

สาเหตุทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานี้ อาจใช้เป็นเหตุผลหลักในการอธิบายว่า ทำไมคนไทยจึงไปลงคะแนนเสียงมากขึ้น หรือน้อยลง

หากประชาชนไม่ให้ความสนใจและไปลงคะแนนเสียงกันน้อยเป็นอันครายต่อระบบประชาธิปไตย เพราะอาจทำให้เกิดหรือสันนิษฐานไปได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีเจตจำนงไม่สนใจหรือต้องการที่จะมีส่วนร่วมมีเสียงในการปกครอง ไม่ต้องการที่จะไปใช้สิทธิ ปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย แต่ถ้าประชาชนให้ความสนใจและไปลงคะแนนเสียงกันมาก รัฐบาลและผู้แทนราษฎรจะมีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่และความมั่นใจในการปฏิบัติงานต่อสาธารณชนมากขึ้น เพราะผู้ที่ได้รับเลือกตั้งและคณะรัฐบาลก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้แทนหรือรัฐบาลของคนส่วนใหญ่ของประเทศ

เมื่อการเลือกตั้งมีความสำคัญดังกล่าวมาแล้วนี้ จึงเป็นการสมควรที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนควรจะไปลงคะแนนเสียงเมื่อการเลือกตั้งมาถึง ถ้าหากต้องการให้ระบอบประชาธิปไตยเป็น

หลักในการปกครองประเทศอย่างไรก็ตามการไปเลือกตั้งนั้นมีใช้สักแต่จะไปลงคะแนนให้เสร็จ ๆ หรือได้ชื่อว่าลงคะแนนแล้วเท่านั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำตนให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์มีความทันสมัยอยู่เสมอด้วยการติดตามข่าวสารบ้านเมือง และระดับความเป็นไปต่าง ๆ ตลอดจนเอาใจใส่ในการศึกษาหาความรู้ทางการเมือง เพื่อที่จะได้มีวิจารณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การเลือกตั้งมีประสิทธิภาพ และได้รัฐบาลหรือผู้ปกครองที่ดี ทำหน้าที่เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนอย่างแท้จริง

ความส้งท้าย

ระบบการเลือกตั้งใหม่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งจะมีผลให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองทั้งของประชาชนและนักการเมือง ประชาชนจะมีความเชื่อมั่นและให้ความสำคัญต่อการเลือกตั้งในแง่มุมต่างกัน ทั้งในแง่มุมสัญลักษณ์ เช่น เพื่อความเป็นประชาธิปไตยของประเทศการมีผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ในแง่มุมสัญลักษณ์ เช่น เพื่อความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ การมีผู้แทนเพื่อทำหน้าที่แทนตน หรือการให้ความรู้ทางการเมืองเรื่อยไปจนถึงความสำคัญเชิงการเมือง เพื่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐบาล ผู้นำทางการเมือง หรือควบคุมกลไกของรัฐ เป็นต้น และนักการเมืองก็จะต้องปรับเปลี่ยนวิถีทางและพฤติกรรมทางการเมืองเพื่อสนองตอบการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนทำให้การเลือกตั้งมีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้นทุกขณะ และแม้ว่าการปฏิรูประบบการเลือกตั้งจะไม่เห็นผลทันตา แต่ประชาชนก็จะศรัทธาเชื่อมั่นต่อการเลือกตั้ง และจะถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ของสังคมอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางมากขึ้นทุกขณะ ระบบการเลือกตั้งใหม่จึงทำให้การเลือกตั้ง และกระบวนการการเลือกตั้งของไทยเพิ่มความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ ตามระดับการตื่นตัวทางการเมือง และการปฏิรูปของกลไกที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เช่น พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น การบูรณาการด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะเพิ่มสูงยิ่ง ซึ่งต่างก็จะมีอิทธิพลโดยตรงต่อความสำคัญของการเลือกตั้ง

ประชาชนคนไทยมีความคาดหวังว่าจะได้ผู้แทนที่ดี มีความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริตเข้าไปบริหารประเทศ เพื่อให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง ส่งผลกระทบให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เรื่องดังกล่าวจะเป็นจริงได้ก็อยู่ที่ประชาชนนั่นเอง จะไปหวังให้เกิดขึ้นโดยไม่ออกแรงร่วมกันคงไม่ได้ ด้วยเหตุที่ว่า การเลือกตั้งเป็นกระบวนการประชาธิปไตยแรกที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยในเรื่องอื่น ๆ ถ้าเราสามารถทำให้การเลือกตั้งเลวร้ายที่สุดหรือบริสุทธิยุติธรรมมากที่สุดความหวังในเรื่องที่กล่าวมาก็จะประสบความสำเร็จ ราษฎรหรือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ ธิปไตย จะมอบอำนาจให้ใครก็จะต้องพิจารณาให้ดี อย่าไปเลือกเพราะเขาให้เงิน แจกของจัดเลี้ยง อันเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายทั้งสิ้น ความโลภของประชาชนเพียงเล็กน้อยและชั่วครวจะนำไปสู่ความเสียหายของส่วนรวมเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นบุตรหลานต้องช่วยกันแนะนำพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ในการเลือกคนที่มีความสมบัติเหมาะสมเป็นผู้แทนของเรา ต้องศึกษาความประพฤติที่แล้วว่า ความเสียสละต่อส่วนรวม เป็นคนดีมีศีลธรรม ไม่คิดยาเสพติด เป็นต้น และต้องช่วยกันบอกต่อ ๆ กันไป

ในท้องถิ่นของคนถ้าเห็นว่าใครเป็นคนดี รวมกลุ่มปรึกษาหารือกันว่าผู้สมัครในเขตคนคนใดที่มีความเหมาะสมเป็นผู้แทนของเรา ร่วมมือกันต่อต้านผู้ที่มาแจกเงิน แจกของหรือใช้อิทธิพลข่มขู่

ถ้าประชาชนไม่ร่วมมือกันแก้ไขเรื่องนี้ จะไม่มีใครแก้ไขปัญหาทุจริตในการเลือกตั้งได้ ขอให้ระลึกว่าการทำให้บ้านเมืองมีความมั่นคงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ขึ้นอยู่กับพลังของประชาชนทั้งสิ้น เพราะประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย

หนังสืออ่านประกอบบทที่ 6, บทที่ 7

- เขาวนะ ไตรมาส. การเลือกตั้งแบบใหม่: ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: สุขุมและบุตร
สถาบันนโยบายการศึกษา, 2542.
- เขาวนะ ไตรมาส. เลือกตั้งอย่างไรคนไทยและประเทศจึงไม่เสียโอกาส. กรุงเทพฯ: สุขุมและบุตร
จำกัด สถาบันนโยบายการศึกษา, 2543.
- พฤทธิสาณ ชุมพล. ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2544.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุน. แนวการศึกษารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2543.
- สุรพล ราชภัณฑารักษ์. พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย-
รามคำแหง, 2539.
- อานนท์ อาภาภิรม. รัฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2545.